

שאלון מספר 3

'בית תלמוד לרבנים

בישראל"

(ע"ר)

580671675

בס"ד
המכון להוצאת ספרים וכתבי יד
ישיבת 'היכלי התורה' בארה"ק
The Yeshiva of the Torah
שע"י 'בית תלמוד לרבנים בישראל'
(ע"ר) 58067167

שאלון 3 מפתחות

1	א. תוכנית פעילות על 3 שנים :
2	ב. פרסומים שיצאו ספר 1 וידוי המבואר :
2	ג. פרסומים שיצאו ספר 2 בית הלוי על מצוות ביטחון:
3	ד. פרסומים שיצאו ספר 3 שיעורי למען שמו :
4	ה. חתימת השאלון:
5	ו. תיאור עבודת המכון ותרומתו ספר 1 :
6	ז. תיאור עבודת המכון ותרומתו ספר 2:
7	ח. תיאור עבודת המכון ותרומתו ספר 3:
8	ט. תוכן מבא שערים ספר 1:
15	י. תוכן מבא שערים ספר 2:
28	תוכן מבא שערים ספר 3:

תוכנית פעילות על 3 השנים שקדמו לשנת ההערכה (*)

החל מ 1 בינואר 2019 ועד 31 בדצמבר 2021

(*) בהתאם ל"דיוקן רחב להקדמת שנת ההערכה" (מבחינים לחלוקת כספי תמיכות של משרד התרבות והספורט במוסדות תרבות לשנת התמיכות 2024) שמקדם משרד התרבות בימים אלה

1. פרטו את הפרסומים / מאגרי מידע / אמצעים יישומיים וכו' שהוצאו לאור על ידכם בשנים האמורות מעלה.

2. יש לציין פעילות מחקרית שיצאה לאור ע"י המכון בלבד (שם המכון מופיע על הפרסום כמוצא לאור וכבעל הזכויות הבלעדית).

3. לגבי הטור בו אתם מתבקשים לציין את שמות החוקרים שעבדו על המחקרים:

א. חובה לציין פעילות מחקרית שהתבצעה ע"י חוקרי המכון בלבד. יודגש, כי בשאלון זה יש לרשום גם שמות חוקרי המכון המופיעים על הפרסום שיצא לאור, אף אם אינם עובדים במכון כיום (-) נא לציין כוכבית (*) ליד שמם).

ב. חובה לציין שם מלא (משפחה ופרטי) של כל החוקרים ע"פ סדר הא"ב.

ג. שמות החוקרים המופיעים בשאלון זה – חייבים להופיע גם בפרסום עצמו. חייבת להיות התאמה מוחלטת בין שמות החוקרים המופיעים בשאלון, לבין שמות החוקרים בפרסומים.

ד. אין להוסיף תארים כלשהם לשמות החוקרים באף אחד מן השאלונים השונים (על מנת למנוע פגיעה בבודם של החוקרים, בכותרות הטבלאות המתייחסות לשמות החוקרים מופיע התואר 'רבים', המתייחס לכלל החוקרים הרשומים בטבלה).

4. חובה למלא מספר קטלוגי של הספר כפי שמופיע בספרייה הלאומית.

5. חובה למלא תאריך מדויק של הוצאה לאור של הפרסומים המוזכרים: חודש ושנה עבריים ולועזיים. סדר רשימת הפרסומים יהיה מהתאריך המאוחר ביותר של יציאתם לאור – לתאריך המקדם ביותר של יציאתם לאור.

6. ניתן כמובן להוסיף שורות לטבלאות, בעת הצורך, אך אין לשנות את מבנה הטבלה!

7. יש למלא את הטבלה ונספחיה באופן מדויק, מקצועי ומפורט, ולחתום בסופה, במקום המיועד לכך (סוף עמוד 3)!

חובה לצרף לכל פרסום המופיע בטבלה את המסמכים הבאים: יש לסמן ✓ במשבצות הבאות:

- ☒ צילום עמוד שער.
- ☒ צילום עמוד בו מופיע שם המכון שביצע את הפעילות המחקרית והוציאה לאור ובעל הזכויות הבלעדית.
- ☒ צילום עמוד תוכן העניינים.
- ☒ צילום עמוד מתוך הספר, בו מופיעים שמות המחברים (החוקרים) שעבדו על הפרסום.
- ☒ צילום **חמישה** עמודים מתוך הספר.
- ☒ פירוש נרחב של התוכן המפורט לכל פרסום.
- ☒ פירוש תרומתו למחקר התורני ולציבור הלומדים.
- ☒ פירוש עבודת המכון בהקשר לכל פרסום (עבודה מקורית, עצמאית, פילולוגית, פענוח ומקר כתב יד, חשיפת מקורות, ההדרה וביאורים).

הריני מצהיר בזאת על נכונות הפרטים שמולאו בטבלה, ועל צירוף כל הנספחים המבוקשים

חתימת מנהל המכון

שם מנהל המכון שלום מאיר סיאני

בס"ד

המכון להוצאת ספרים וכתבי יד
ישיבת 'היכלי התורה' בארה"ק
The Yeshiva of the Torah

**שע"י 'בית תלמוד לרבנים בישראל'
(ע"ר) 58067167**

1

**שם הספר: וידוי המבואר
ספר מספר: 1**

תיאור עבודת המכון ביחס אליו:

ספר וידוי המבואר : סדר הווידוי ליום הכפורים : לק"ק בני אשכנז וק"ק הספרדים : כולל ביאורים ומקורות, הוספות והשלמות, תיקונים ושינויי נוסחאות, וביאור המילים בצורה ברורה ומבוארת : בתוספת פסקי הלכה מסודרים וערוכים על פי השו"ע והרמ"א ומשנ"ב, בשילוב רבותינו הפוסקים ובעלי המוסר נעשה שימוש בכתב"י לחילוקי המנהגים באמירת הווידוי לכלל קהילות ישראל

תמצית תרומתו למחקר התורני ולציבור הלומדים:

נעשה שימוש בכתב"י לחילוקי המנהגים באמירת הווידוי לכלל קהילות ישראל

בס"ד
המכון להוצאת ספרים וכתבי יד
ישיבת 'היכלי התורה' בארה"ק
The Yeshiva of the Torah
שע"י 'בית תלמוד לרבנים בישראל'
(ע"ר) 58067167

שם הספר 'בית הלוי' על מצוות הביטחון
ספר מספר: 2

תיאור עבודת המכון ביחס אליו:

בית הלוי על מצות הבטחון להגאון רבי יוסף דובער סאלאוויצ'יק עם הערות ומי יקום במקום קדשו
ע"פ דפו"ר יש חידוש לעולם התורה קונטרס מאוד מבוקש יצא לאר ללא הערות לפני כמה
עשרו שנים ועכשיו פנים חדשות באו לכאן כולל ניקוד פיסוק וביאור מאיר עיניים .

תמצית תרומתו למחקר התורני ולציבור הלומדים:

ידוע מאוד לכלל בני התורה עד היום התפרסם כמין קונטרס תצלום בדפו"ר ועכשיו בצורה מפוארת
וברורה

בס"ד

המכון להוצאת ספרים וכתבי יד
ישיבת 'היכלי התורה' בארה"ק
The Yeshiva of the Torah

שע"י 'בית תלמוד לרבנים בישראל'
(ע"ר) 58067167

1

שם הספר שיעורי למען שמו
ספר מספר: 3

תיאור עבודת המכון ביחס אליו:

שיעורי למען שמו : והם חידושים, ביאורים ופולפולים ומשא ומתן בכמה מסכתות בש"ס, בשו"ע
ובענינים שונים שנאמרו מדי שבוע בשבוע בחבורת חברים מקשיבים באהבה רבה בבית המדרש
קהילת קדש בני הישיבות נווה יעקב ירושלים

תמצית תרומתו למחקר התורני ולציבור הלומדים:

הספר עוסק במחקר עניני ההלכות באור"ח ויו"ד ומתאים לציבור עמקנים שרוצים לרדת לשורש מנהג
ההלכה לפי מקורו בלבד

ספר

ווידוי המבואר סדר הווידוי ליום הכפורים

לק"ק בני אשכנז וק"ק הספרדים

כולל ביאורים וסקודות,
הוספות והשלמות, תקונים ושינויי נוסחאות
ובואר הטילים בצורה ברורה ומבוארת

בתוספת
פסקי הלכה מסודרים וערוכים על פי השו"ע והרמ"א ופסק"ב
בשילוב דיבורי הפוסקים ובעלי המוסר

יוצא לאור על ידי המכון לחיזוקת ספרים וכתבי יד
סע"י ישיבת 'חובל' העדה באר"ק
מנהל: דוד מילרס תשס"א

מטת המסע"י לס"ס

בית המדרש לרבנים בישראל (ע"מ)
מגזר השרון
תשס"א

[Handwritten signature]

דברי פתיחה

יום בשורה היא לט בהוצאת 'הוידוי המבואר' אשר לא הייתה כמות, לזכות ולזכות את ציבור בני התורה המבקשים ומייחלים פני אל בשמים. כפי אשר רואים מיד שנה בשנה בהוצאות חוברות וקונטרסים מפייהם וכתבם של ז"ל, להוסיף דעת ואומץ רוח בעבודת ה' ובחיזוק הידאה וקרבת הבורא בימי מרחמים ומסלילות.

הנה ביאר הוידוי וכוונות המילים הפשוטות הוא עיקר תכלית יום הפערים להבין ולדעת את טעם העבודתו ולאחר יגיעה ועמל רב את מצאית דבר נאה ומתוקן בהוספת ציונים ביאורים ומראי מקומות בצורה עדינה ומסודרת כשולחן מלכים, להביא תועלת ועוז רב שימצאו בזה הרבים את מנוחם.

שאר ידוע שכל נוסח הוידוי מבטא מילים נשגבות שכל מילה שקולה ומחזקת ספורה ומעלה, ואינם רק למעמיקי חקר במצפוני קדש, וכל כוונתם היא לדומם הנפש ולשאף לקרבת אלהים, ולעורר לב האדם ורוחו ביראת הרוחניות וג"ל כך יסוד לפיז את עיקרי האמונה ואהבת ה' וכל יסודי התורה יסודו וישרשו בלבו ויחזרו באמת ובתמים לאביז שבשמים.

ולפי מה רבה התועלת להתבונן ולהבין כל מילה ומילה שמוציא מפיו שלא היו כל האמירות והקריאות כגוף כל נשמה וכשישים אל לב לפני מי הוא עומד - לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שרואה במעשיו ויודע כל מצאנו לכו ומחשבותיו ככתוב (ישעיה כ"ד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'. וכתוב (שם, י"ז, י"א) אני ה' חוקר לב בחזק כליות, הלא אז בודאי שיתפול עליז אמת מלך ויעז אלץ הידאה וההכנעה בפחד וחזרתו בתשובה והוידוי על חטאיו היו תנף ומייד, ע"י הבנת המילים שהם מועדים ניעי הלב.

והוא עיקר העבודה דברי חכמינו ז"ל (תענית ב.) על מקרא ולעבודת בכל לבבכם, שכוונת עבודתו יתבדר בכל לב, ובתפילה היא נדדשת.

כמאמרם 'איזו היא עבודה שכלב, זו תפילה, כי אחז כוונת הלב הן הן הדברים, והפליגו חכמים במעלת הכוונה, וכבר גיבא ישעיהו באומרו (כ"ט י"א) 'ויאמר ה' יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה.

ובספר חובת הלבבות (שער השבן הנפשי) כתב 'ודע כי המלות ההיינה בלשון

בקליפה והעיון במלות כלב (כעיקר הפיר) והתפלה כגוף, והעיון (הכוונה) כדוח, וכשישתפול בלשוננו ולבו כל עמו תהיה תפלתו גוף בלא רוח וקליפה בלא לב, ובכמהו אמר הכותב (ישעיה כ"ט, י"ג) יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבם רחוק ממני. וכן המתפלל כשהיה לבו ומצפנו ריק מעניין התפלה לא יקבל האל ממנו תפלת אבריו ותועלת לשונו, הלא תראה מה שאנו אומרים בסוף תפלתנו, יהיו לציון אמרי פי והגיון לבי לפניך וגו'. הלא זה גנאי גדול שיטעון שדבר עם אלהי בלבד ובמצפנו ולבו כל עמו ושואל אח"כ לקבל אותו ולרצות בה ממנו. עכ"ל, והז"ל אמרו בברכות (ל"ט) לעולם ימוד אדם את עצמו אם יכול לכוון את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל. עכ"ל.

וראנו צורך לקבץ אל הוידוי הנסתאות השונות שבוידוי, שלפי דעת יש לכל נוסחה ונוסחה מעלה, אולם רק הנוסחאות המקובלות על רוב הציבור הן **ציבור ק"ק בני אשכנז והן לציבור ק"ק הספרדים** וגם העדנו באיזה מקומות אם יש שינוי בדין או בנוסח כפי שהעלו רבותנו האחרונים וצווקל"ה, אולם שגיאות מי יבין בקשתנו להאיר עיננו בכל העדה והערה למען נתקן במהדורה הרביעה.

וכאו המקום להודות אל כבוד דידי הגדול **הגאון רבי יעקב יוסף שטרן** שליט"א בנחמ"ס 'תורת יצחק' מחשובי אברכי **ישיבתנו היכלי המורה** - שבו נתקבצו **ובאו חשבי החלמידי חכמים**, שנשל על עצמו ללקט ולרדת הדגש ולסדר ולערוך כשולחן ערוך זכות גדולה היא לו, והוא בכלל מצדיקי הדברים כסוכרים, ותעמוד לו ולבני משפחתו בזה ובבא לאורך ימים ושנים טובות א"י.

והנה חותם 'נא ה' חוקי ואמצני, עוזי וסייעני לעבדך עבודה תמה וישנה תעקבילת לפני כבודך', להגדיל תורה ולהאדירה שלא יא דבר תשעה וחסות ידו ויזי דרינו אהובים ונחמדים לפני מלך שומע תפילה, השומע את המצויות בדיעת, שיחשו וימהר להאילנו.

שלום מאיר סיאני

10

חין (ה'א)

קונטרס

בית תלמוד לרבנים בישראל (ע"ר)
580671675
ירושלים

בית הלוי

על

מצות הבטחון

להגאון הצדיק מוה"ר

רבי יוסף דובער סאלאוויצ'יק זצוק"ל

אב"ד דק"ק בריסק

מהדורה חדשה ומנקדת

עם הערות

ומי יקום במקום קדשו

בסופו קונטרס

לאדם מערכי לב

פעי"ה ק ירושלים תובב"א

תשפ"א

15

יוצא לאור על ידי המכון להוצאת ספרים וכתבי יד

ישיבת 'היכלי התורה' בארה"ק

The Yeshiva of the Torah

שע"י 'בית תלמוד לרבנים בישראל'

(ע"ר) 58067167

נדפס בארץ ישראל

תשפ"א - 2021

Printed in Eretz Yisrael

להשיג את הספר:

הוצאת מכון 'היכלי התורה'

טל: 077-40-70-315

פקס: 077-203-29-73

דוא"ל: h0774070315@gmail.com

©

כל הזכויות שמורות

היות ומושקע בספר זה הון רב ויגיעה רבה, ולאחרונה
נדפסו ספרים שליטוט מתוך הספרים שבהוצאת
הישיבה מבלי לציין את מקורם לכן ע"פ דין תורה
ולחבדיל עפ"י חוק הזכויות הבינלאומי אנו אוסרים בכל תוקף כל
הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית מספר זה,
וכן אין לתרגם או לאכסן במחשב או לקלוט בכל דרך שהיא כל
חלק שהוא מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר
הנדפס בביאורים ובמקורות, ושארית ישראל לא יעשו עולה.

דברים אחדים

מיותר לומר שהקונטרס בית הלוי על מצות הביטחון להגאון הצדיק מוה"ר יוסף דובער סאלאוויצ'יק זצוק"ל אב"ד דק"ק בריסק, אינו צריך ביאור או הוספה כלשהי כי דבריו דברי אלוקים חיים.

תכלית הערות הספר הם להשיב את היסודות אל הלב כמובא בשם הסבא מקלם שהרוצה שלימד המוסר יועיל לו למעשה, יראה אחר הלימוד להתבונן בכתוב היאך חשבתי קודם ומה נתחדש כי לעיקר קניין החכמה דרושה ההתבוננות שאחריה, לברר הדברים ולהשיבם אל הלב.

במהלך הלימוד בקונטרס כתבתי הערות על מנת להשיב הדברים אל לבי וגם הוספתי הערות שהתחדשו תוך כדי ליבון הדברים בפני חברים מקשים במסגרת ועדים בפני בחורים ואברכים, והיות שלא כולם בקיאים בפסוקי הנ"ך ודברי חז"ל הוספתי ביאור על הפסוקים ועל דברי חז"ל.

מטרת הספר היא לשתף את הלומדים בהערותי, אולי יהיה זה לתועלת, וזכות המחבר זצוק"ל תעמוד לי ולזרעי ולזרע זרעי עד עולם.

המו"ל

הקדמה

"ומי יקום במקום קדש"

א.

והשבות אל לבבך

כתוב בתורה הק' (דברים ד, לט) "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים" וגו'. שואל החפץ חיים זצ"ל בספרו שם עולם (שער שמירת שבת פ"ג) שלכאורה הפסוק קשה שהיה לו לכתוב בקיצור "וידעת היום כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד", דהיינו שמילים אלו "והשבות אל לבבך" מיותרות ומדוע נכתבו.

השיב החפץ חיים שאם נשאל יהודי האם אתה מאמין באמת שהש"ת משגיח בעולם השפל הזה על כל מעשה בני אדם, בוודאי ישיב תיכף שהוא מאמין בזה באמונה שלמה אולם כאשר נתבונן באמת נראה שרק בפינו אנו אומרים שאנו יודעים בדעתנו שהוא כך, אבל לא התפשט דבר זה בתוך מחשבות לבנו להתנהג על פי ידיעה זו למעשה כי דאם היה כן לא היה שום אדם גוזל את חברו בממון ולא היה עושה לו שום חמס אפילו בדברים בהתבוננו שהש"ת משגיח על זה ובוודאי לבסוף יפרע הש"ת ממנו, וכן לא היה מחסר שום פעם מהמצות שבין אדם למקום וכן מקביעת עתים לתורה.

אלא שהאמת שבעוונותינו הרבים אין אנו מכניסים את הידיעה הזו בתוך מחשבות לבנו, וזהו שאמר משה רבינו ע"ה "וידעת היום" ולא תחשוב שהוא ידיעה בעלמא במוח לחוד אלא צריך להשיב הידיעה הזו אל לבבך להעמיק בה במחשבת הלב כדי להתנהג על פי ידיעה זו למעשה, עכת"ד.

ב.

המשפילי לראות בשמים ובארץ

דוד המלך כתב בתהלים (ק"ג, ה-ח) "מי כה' אלוקיני המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו" וביאר המצודת דוד ז"ל בקיצור: "שה' משפיל עיניו להשגיח על כל הנעשה בשמים ובארץ, בהשגחתו מקים את הדל מן העפר, ועוד (בהשגחתו) מרבה כבודם עד כי ישבו עם נדיבים", עכ"ד.

הבה נדייק כי פסוקים אלו נאמרו ע"י דוד המלך שעד גיל עשרים ושמונה חשבו עליו שהוא ממזר ונדחה מפני אביו ואחיו והיה רועה צאן, לבד ומרוחק מכולם, ובתוך בדידותו היה יושב יחד עם הצאן דבוק בשירות ותשבחות ושר "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני" (תהלים כז, י), ואחרי כל זה בא שמואל הנביא ומשח אותו למלך, ועל כך אמר "מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון", לא שייך יותר אשפות מהמצב שדוד המלך ע"ה היה בו, ולא שייך תקומה מעפר גדולה יותר מאשר לזכות להיות משיח ה'.

על כל זה אמר ישי אביו: "אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה" (תהלים קיח, כב) כדאיתא בגמרא פסחים (ק"ט). ורש"י פירש: "כלומר דוד שמימיו רועה צאן היה ונעשה ראש", עכ"ל. יש להוסיף שדוד גם היה הצעיר שבאחיו.

יש לדעת כי האמונה בהשגחה פרטית הוא עניין נשגב מאד ואשרי מי שחי עם ידיעה זו בלב. החי עם אמונה בהשגחה ה' זוכה להשגחה עליונה מיוחדת. כאשר נתבונן במצבנו נראה כי הדורות הולכים ומתקלקלים מסבות שונות ה' ירחם עלינו, וענין זה לחיות עם אמונה בהשגחת ה', עם הידיעה הזו שהש"ת משגיח עלינו בכל עת ובכל שעה, רחוקה מהרבה.

הוא שאמר הגר"ס זיע"א שאדם לקוי במידה מסוימת צריך לעשות בית המדרש לאותו המידה, לכן נחוץ מאד להתעסק בענייני השגחה לקיים מה שכתוב (דברים יח, יג) "תמים תהיה עם ה' אלוקיך", ללכת עמו בתמימות, לקבל כל מה שיבוא עלינו בתמימות ואז נהיה עם ה' ונזכה לישועת ה' בכל דרכינו.

ג.

הדבר הנחוץ ביותר לעובד האלוקים

ואין לומר שמצות הביטחון היא רק מעלה יתרה ואינה הוי מצוה הכרחית אלא אדרבה מצות הביטחון היא הכרחית. וכן כתב הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל (עלי שור ח"א דף רנח) וז"ל: "וממש אי אפשר לנהל בית אפילו יום אחד מבלי להיות בטוח בה'. כל חיי פרנסה, כל חיי המשפחה, הריון, לידה, גידול בנים וכו', הכל מראה לבני הבית כל יום ממש כי אין להם לסמוך אלא על אבינו שבשמים. שלווה נפשית ומנוחת הנפש שורה רק בלב אדם הרואה השגחת ה' בחיי ביתו", עכ"ל.

19

הדברים מכוונים למה שכתוב בספר חובות הלבבות בתחילת שער הביטחון, ששער הביטחון מסודר מיד אחר שער עבודת האלוקים כי הדבר הנחוץ ביותר לעובד האלוקים ית' הוא הביטחון באלוקים בכל עניני האדם כי הבוטח בה' יש לו מנוחת הנפש מהדאגות, מפני שאם לא בוטח באלוקים הוא בוטח במשהו אחר או בבני אדם או בעושרו או בחכמתו וכוחו וכדומה, וכל הבוטח במשהו אחר האלוקים מסיר ממנו השגחתו ועוזב אותו ביד מי שבטח עליו.

מאיך אמר הנביא (ירמיה יז, ז): "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו" וביאר המצודת דוד: "והיה ה' מבטחו רצה לומר כמו שיבטח בו כן יהיה (השי"ת) למבטח ולעזרה", עכ"ל. זאת אומרת שבמידה שאדם בוטח כך תהיה לו העזרה. נמצאנו למדים שהביטחון קובע את הגודל העזרה והוא שמביאה את הברכה. וכן כתוב בתהלים (לג, כב): "יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך", וביאר המצודת דוד שכפי התקווה כך יהיה חסד ה'.

עוד אמר הנביא (שם): "והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבוא חום והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי". ביאר המצודת דוד: "והיה כעץ שתול – יהיה ממולא בטוב כאילן הנטוע אצל המים ושרשיו מתפשטים אצל פלגי מים. ולא יראה – רצה לומר לא ירגיש כשיבוא חום ושרב הואיל והוא נטוע אצל המים המלחלים אותו. והיה עלהו רענן – העלים שבו יהיו רטובים. ובשנת בצורת – בשנה שיהיה מניעת גשמים לא ידאג הוא רצה לומר לא יזיק לו. ולא ימיש – לא יסור מלגדול פירות ורצה לומר וכן יהיה הבוטח בה' שלא יחסר לו שום דבר ולא ידאג מהצרות המתרגשות בעולם", עכ"ל.

הדברים מאירים וברורים כי הנביא דימה את בעל הביטחון לעץ ששרשיו מתפשטים עמוק ומגיעות למקור של מים רבים, ולכן כמו שבשנת בצורת אין העץ מרגיש שום יובש, כך גם בעל ביטחון שאפילו בזמנים הקשים, בזמנים של טרדות ויסורים, לא יפול ולא יפחד כי שורשיו עומדים עמוק על מדת הביטחון.

ד.

התנאי כדי לעבוד את ה' בשלמות

יש לדעת כי התנאי החשוב לעבוד את ה' בשלמות הוא שיהיה לאדם מנוחת הנפש שלבו יהיה פנוי מדאגות, וכמו שכתב הרמב"ם לגבי אהבת ה' בסוף הלכות תשובה (י, ו) "שדבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שיעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה". הביאור בדבריו שאי אפשר להגיע לאהבה בלב, כל עוד שהלב תפוס עם דאגות ומחשבות שונות. בכל יום אנו אומרים בברכת קריאת שמע "ויחד לבבינו לאהבה וליראה את שמך", וזאת מפני שכדי להגיע לאהבה מושלמת צריך יחוד הלב שכל פינה ופינה שבלב לא תהיה תפוסה בעניין אחר. כך הוא בכל שאר המצוות התלויות בלב כמו יראה, אהבת ישראל, תפילה וכו'. אם כיום עבודת ה' היא חלשה אצלנו, על פי רוב אין זה אלא מפני שהלב טרוד בדאגות שונות ותפוס בכל מיני מחשבות.

כל הבלבול הזה מחסיר מהאדם את מנוחת הנפש. מצב זה מונע הרבה מהאדם להגיע לאהבת ה' ולכל שאר המצוות התלויות בלב. הסיבה לכך היא מיעוט אמונה הגורם לחוסר ביטחון וכל זה מביא דאגה ובלבול בלב. לכן מזהיר שלמה המלך ע"ה במשלי (ד, כג) "מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים", דהיינו שיותר מכל הדברים שאתה שומר עליהם שמור לבך כי עיקר תוצאות חיים באות מן הלב. על ידי מדת הביטחון יכולים לשחרר את הלב מדאגות ומחשבות רעות ולייחד את הלב לעבוד את ה' בשלמות. לגבי היחס בין אמונה וביטחון, כתב בארצות צדיקים בשער השמחה וז"ל: "והביטחון אי אפשר בלא האמונה דכתיב 'ויבטחו בך יודעי שמך' (תהלים ט, יא) כי היודעים שמו הגדול ומכירים גדולתו וגבורתו, והמאמינים בכל לב, המה יכולים לבטוח בו כי הביטחון והאמונה הם שותפים. אם אין אמונה אין בטחון..." עכ"ל.

כעין זה כתב החזון איש באמונה וביטחון (ב, ב) שהאמונה והביטחון אחת היא, האמונה בבחינת הלכה וביטחון בבחינת מעשה.

ה.

ומי יקום במקום קדשו

דוד המלך אמר בתהילים (כד, ג): "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו". פירש במלבי"ם: "מי יעלה בהר ה' – גם אם ימצא מי שיעלה שם לפי שעה. מי יקום במקום קדשו – שיעמוד שם בדביקותו ויתהלך לפני האלוקים בקודש..." עכ"ל.

קראתי להערות שכתבתי בשם "ומי יקום במקום קדש" כי הרבה יעלו בהר' כי עתים של התעוררות מצויים אצל הרבה אבל המעלה של מדת היציבות להחזיק במעמדו בלי לזוז ימין ושמאל. דבר זה דורש אמונה וביטחון במידה גבוהה. המכשול המצוי ביותר בזה הוא לאבד את כוח ההתעוררות ולהסתגל למצב שנתון בו. על זה יש להזכיר מה שאמר ראש ישיבת מיר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל על מדת ההסתגלות (שיחות מוסר, מאמר יא) וז"ל: "מידה זו של הסתגלות הטבועה בנפשו של האדם, יש שהיא לו לרועץ, באשר היא מחלישה ומבטלת כל התעוררות לטובה של האדם אשר בשעה הראשונה בוערת בו כאש יוקדת אך אם חלוף הזמן הולכת ודועכת קמעא קמעא. ועל כן, שומה על האדם לשמור שלא תחלש אש ההתעוררות, ותוסיף ללהט כאשר בתחילה, ואם ישים את דעתו על הדבר הזה, יראה ברכה בעלייתו במוסר ויראת ה'", עכ"ל.

ו.

להיות דבוק במטרה

אחד הדברים החשובים בעבודת השי"ת הוא להיות דבוק במטרה. זאת נוכל ללמוד מאברהם אבינו ע"ה ככתוב (בראשית יב, ה): "ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען". לכאורה תמוה כי מיותר לומר שאברהם אבינו הגיע לארץ כנען כי יצא על דעת ללכת לכנען. אלא שצריך לומר שהתורה כתבה כן הוא משום שאין הדבר כל כך פשוט כי הרבה מתחילים ולא מסיימים, הרבה יוצאים ולא מגיעים אל המטרה שלשם יצאו.

הסיבה לכך כי יש השפעות רבות וניסיונות שונים הבאים להסיח דעתנו מן המטרה ובמיוחד בדורנו המלא בפיתויים שונים ושהדעת כל כך מפוזרת. כל זה מרומז בדברי הספורנו שכתב שיצאו ללכת ארצה כנען כי היתה מפורסמת אצלם לארץ מוכנת להתבוננות ולעבודת האל-יתברך, והיה צורך לכתוב "ויבוא ארצה כנען", להבדיל מיציאת תרח שגם יצא ללכת ארצה כנען ולא בא אלא עד חרן ולא השיג מה שכוונו להשיג בנסעם מאור כשדים ככתוב קודם לכן (בראשית יא, לא) "ויקח תרח את אברהם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברהם בנו ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ובאו עד חרן וישבו שם". לכן הרוצה לעבוד את השי"ת בלב שלם ולהחזיק במעמדו צריך לעבוד על מידת הביטחון בקביעות, להיות דבוק במטרה ולא להסתגל לכל הישג קטן או גדול אלא צריך להשקיע בהכרת ההשגחה תמיד. ראייה לדבר ממה שכתוב במסילת ישרים (פרק יא) וז"ל: "ואין הקב"ה חפץ אלא באמונה". כמו כן הביא שה' שומר את אנשי אמונה שנאמר "אמונים נוצר ה'" (תהילים לא, כד) ופירש רש"י: "שומר ה' את המאמינים בישועתו וסומכים עליה".

המלאכה היא לא קלה אבל בידינו הדבר לשנות. אמונה היא מהדברים שאדם צריך חיזוק תמיד ובכל כוחו כדאיתא בברכות (לב ע"ב). ההתעסקות בענייני הקונטרס בע"ה יקדם ויחזק הרבה את יסודות האמונה והביטחון אצל הקורא, ותקוותי שהערות אלו יחזקו את הלבבות וישחררו אותם מכל מיני דאגות המפריעים לעבודת ה', ובמיוחד לעמלי תורה, כדי שיוכלו להמשיך לעלות ולהתעלות בתורה ויראת שמים, ולהחזיק במעמדם בתורת קבע.

ז.

הודיעו בעמים עלילותיו

בנוסף לנכתב יש עוד סיבה לחיבור זה והוא החיוב לפרסם מעשי ה' כמו שכתוב בדברי הימים (א' טז, ח) "הודו לה' קראו בשמו, הודיעו בעמים עלילותיו". בפשטות הפסוק מדבר על עמים ממש כמו שפירש המצודת דוד: "פרסמו בין העמים פלאי מעשיו" אך הכל מתחיל בנו ולפני שנפרסם בין העמים, קודם לכן צריכים הדברים להיות ברורים לנו. שיח יצחק (על סידור הגר"א) כתב ש"עלילותיו" פירושו על דרך שכתוב בתהילים (קג, ז): "יודיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו", ומה הם עלילותיו? על ממשיך שם הכתוב (שם פסוק ח): "רחום וחנון ארך אפים ורב חסד", כמו שאמרו חז"ל (עי' זוהר ח"ג קיא:) המתחייב מיתה מזמין לו הקב"ה עני ונותן לו צדקה וצדקה תציל ממות, וכן כי יתן לו הקב"ה לאיש ישראל איזה טובה מהטובות, אחר כך מחסרהו הטובה ההיא בכדי להמציא מזור למחלתו, דהיינו שמביא לו דבר שיכפר לו עונו בעולם הזה, וזהו שאמרו בגמרא (פסחים קיח ע"א) שגובה חובתו של אדם בטובתו, עכ"ד.

זאת ההשקפה הנכונה כיצד יש להסתכל על כל צרה שלא תבוא, לחפש תמיד לשים את ה' בתמונה ולהכיר את ההשגחה, ושיד ה' עומדת מאחורי כל דבר.

ח.

מי שמחסר במצות הביטחון עבירה גדולה היא

רבינו הבית הלוי זיע"א כותב בתחילת הקונטרס שמצות הביטחון חובה, ומי שמחסר בה עבירה גדולה היא. כידוע דבר שאין אדם סבור שמוטל עליו, הוא גם לא חושב ולא ישים לב לזכור אותו, לעיין בו או להשתדל עבורו. רבינו בא ללמדנו בקונטרס זה שאין כאן רק מעלה או מדה טובה לחוד אלא הדברים מוטלים על כל אחד ואחד. הצעתי למעיין בספר זה כי לתועלת הדברים מן הראוי שקודם כל יקרא את הקונטרס של מרן זיע"א בנפרד, ורק אחרי שהשכיל להבין את גודל החובה המוטלת עלינו, יחזור שוב על הקונטרס עם ההערות כדי שהדברים יקבעו בלב. אסיים בתפילה, יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה ושיתקיים בי בקשת דוד המלך זיע"א "בְּכָל לְבִי דְרָשְׁתִּיד אֶל תְּשַׁגִּי מִמְצוֹתֶיךָ" (תהלים קיט, י) וכמבואר בפירוש הרד"ק: "בכל לבי – כי אני כן עשיתי כי עסקתי בלימוד התורה בעבור המעשה והמעשה לדרישת הא-ל ולכוונת עבודתו, לא לעשות לי שם בין בני אדם, והואיל ואני דורש אותך בכל לבי, ואתה יודע את לבי אל תשגני ממצותיך, כלומר, אל תשימיני שוגה מהם אלא עזרני להבינם ולעשותם". אמן כן יהי רצון.

המ"ל

קונטרס

בית הלווי

על

מצות הבטחון

חובת הבטחון בא בפסוקים הרבה רבו מספר, ומי שמחסר בו עברה גדולה היא, ועברה זו עצמה גורם לו לפל, כמאמר הפתוב (משלי כט כה) **חרדת אדם יתן מוקש ובוטח בה' ישגב, דעל ידי זה שיחרד אדם ויפחד מאיזה דבר ולא בטח בה', זהו עצמו גורם לו שיתן לפניו מוקש שלא היה כלל מקדם באותו דבר, ובוטח בה' ישגב, דגם מהצרה שהיה בו ינצל.**

ובירמיה (א יז) כתוב אל תחת מפניהם פן אחתך לפניהם, ובמסכת ברכות (ס.) יהודה בר נתן הוי שקיל ואזיל בתריה דרב המנונא, אתנח, אמר ליה יסורים בעי ההוא גברא לאתווי אנפשיה

¹ הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל היה אומר "האדם הוא המחשבה". עיין בשפתי חיים (מועדים ג – קונטרס דרך של עליה) שמביא ג' ראיות לכח המחשבה:

א. הבכורה ליוסף – וז"ל: "חז"ל אומרים שמכיון שיעקב אבינו חשב על לאה שהיא רחל, פעלה מחשבה זו שיוסף קבל פי שנים בזה שאפרים ומנשה נחשבו לשני שבטים, וזהו כח האדיר של המחשבה שעוקרת אפילו מעשה.

ב. עדים זוממים – ע"ש דהקשה על מה שכתוב במגילה (אסתר ט, כה) "... ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו", וצריך ביאור דהרי המן רק חשב, ומדוע תשוב מחשבתו הרעה על ראשו? והביא המהר"ל בגור אריה על ענין עדים זוממים, דבעדים זוממים אומרים ועשיתם לו כאשר זמם ולא כאשר עשה, זאת אומרת שאם זממם יתקיים הם לא יענשו, ואם לא הצליחו ומחשבתם לא התקיימה כן יענשו, ותמוה הדבר שהסברא היא הפוכה, וביאר המהר"ל שכח המחשבה הוא כח אדיר, וכיון שהם העדים יצרו מחשבה, "אם כן המחשבה הזאת צריכה לצאת לפועל", ואם היא לא יצאה לפועל כיון שבאו עדים אחרים והזימום, אזי המחשבה עצמה היא פועלת כאשר זמם, שמחשבתם נהפכת על ראשם, וזה מה שקרה עם המן, כיון שכבר יצר את המחשבה היא צריכה להתגשם וכיון שמה שהוא חשב לעשות מנעו ממנו, אם כן אותה מחשבה חוזרת על ראשו.

ג. מדור הפלגה - דכתיב שם (בראשית יא, ו-ז) "ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החלם לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו", ויש לשאול מדוע היה צריך להגיע לעצה של נבלה (נבלבל) שם שפתם? ומזה שהיה צריך מעשה לבטל עצתם רואים את הכח של המחשבה וכמו שכתב בתרגום "וכען לא יתמנע מנהון כל דחשיבו למעבד" (ועתה אין מניעה לכל מה שחשבו לעשות), והסבה לכך היא מפני שכך הנהיג הקב"ה בעולם שישנם כוחות ולפי הנהגה זו קבע הקב"ה שיש כח במחשבה ולכן כדי לבטל מחשבתם היה צריך מעשה אחר לבטל מחשבתם.

וכן כתוב בספר נפש החיים (ש"א פרק יב) "שמעת שעולה על טוהר מחשבת האדם לעשות מצוה, תכף נעשה רשומו למעלה, וכו', וממילא מתעורר וממשיך גם עליו אור מקיף מהקדושה עליונה והוא המסייעו לגמרה", עכ"ל. ומכלל הן אתה שומע לאו, דאם כך במחשבה טובה הוא הדין נמי במחשבה רעה שהיא תשפיע ותזיק למעשה כנזכר בדברי המהר"ל בענין עדים זוממים. נמצאנו למדים מדברי המהר"ל, וכך מפורש בדברי רבינו שהמחשבה יכולה להשפיע על כל קורות חייו בין לטוב בין לרע רח"ל. וכן המחיש רש"י בפירוש שני (משלי שם) וז"ל: "מתוך שאדם צר עין וחרד אם יעשה צדקה (ו)יצטרך אל הבריות, חרדה זו נתן לו מוקש" עכ"ל. והדברים מבהילים עד כמה המחשבה של חרדה בבוא עליו מקרה רע יכולה להוסיף לו עוד מוקש רח"ל. מאידך גיסא אם יתחזק ויבטח בה' ולא יחרד ביותר הנה ינצל אף מהמקרה שכבר דבק בו מקודם.

דְּכַתִּיב (אִיּוֹב ג כה) פִּחַד פְּחַדְתִּי וַיֵּאֲתִינִי², וְעָבֹר כֵּן כְּתִיב (דְּבָרִים כ א) כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה כו' וְרֵאִיתָ סוּס וָרֶכֶב כו' לֹא תִירָא מֵהֶם. וְהִרְמַב"ם בְּמִנְיֵן הַמַּצּוּת מַצּוּת לֹא תַעֲשֶׂה, מִנָּה זֶה בְּחֶשְׁבֹּן הַלְאוּיִן שֶׁהִירָא בַּמִּלְחָמָה עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה זֶה, וְאִם הָיָה לוֹ יִרְאָה הָיָה חוֹזֵר מֵעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה כְּמֵאֲמַר הַכָּתוּב (דְּבָרִים כ ח) מִי הָאִישׁ הִירָא וְרָדָה הַלֵּבָב יִלְךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ כִּי אַחֲרֵי שֶׁהוּא יִרָא, יָכוֹל לִהְיוֹת נֹלְכָד חֲלִילָה עָבֹר זֶה, דְּמִלְחָמָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא הָיְתָה בְּגִבּוֹרָתָם רַק בְּבִטְחוֹנָם,

² זֶה לִשׁוֹן הַפְּסוּק: "וְאֵתָה תֵּאָזֵר מִתְּנִיךְ וּקְמַת וּדְבַרְתָּ אֵלֵיהֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲנִכִּי אֲצוּר, אֵל תַּחַת מַפְנִיָּהם פֶּן אַחֲתֵךְ לַפְּנִיָּהם". בִּיָּאֵר הַמַּצּוּדוֹת דּוּד: "תֵּאָזֵר מִתְּנִיךְ – הוּא עֲנִין זִירוֹז כִּי הַחֲגוּר בַּמִּתְנִיּוֹ הוּא מְזוּרָז. אֵל תַּחַת מַפְנִיָּהם – אֵל תִּפְחַד מַפְנִיָּהם מְלֹמֵר לֶחֶם אֵת כָּל דְּבָרִי. פֶּן אַחֲתֵךְ – כִּי כִשְׁתִּפְחַד אֲשַׁבֵּר אוֹתְךָ לַפְּנִיָּהם וַיִּוְכְּלוּ לְךָ לְהַזִּיקְךָ לָכֵן אֵל תִּפְחַד וּבִטַח עָלֶי וְאִי לֹא יִוְכְּלוּ לָךְ". עֲכ"ל.

וּכְמֵאֲמַר הַפְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ל טו) בְּהִשְׁקֵט וּבְבִטְחָה תִּהְיֶה גְבוּרַתְכֶם³, וּכְתִיב (תְּהִלִּים קיח ו) ה' לִי לֹא אֵירָא מֶה יַעֲשֶׂה לִּי אָדָם⁴, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא אֵירָא לֹא יָכוֹל אָדָם לַעֲשׂוֹת לִי מְאוֹמָה.

³ סיפא דקרא "ואשר יגורתי יבוא לי". זה לשון המצודות דוד על הפסוק "הפחד אשר פחדתי בעת שלותי – פן יבואו עלי הרעות האלה, הנה כן באו אליי" עכ"ל. העניין הוא שההיא אנחה דיהודה בר נתן הראתה על דאגתו, ובגלל זה אמר רב המנונא שהוא רוצה להביא יסורים על עצמו כמו שכתוב בפסוק. רואים מכאן שדברים שאין בהם לא כח הדיבור ולא כח המעשה אלא מחשבת הלב בלבד, יש להם כח עצום, עד כדי כך שיכולים להשפיע על השתלשלויות המעשים.

רבינו דיבר על השפעת המחשבה לרעתו של האדם. עתה נביא ראייה מרבינו יונה בשערי תשובה (שער שני אות י) כמה מחשבת הלב יכולה לבוא לטובתו של אדם שמורה ר"י הדרכים שיתעורר האדם בהן לשוב אל ה', והדרך השלישי הוא שיתעורר ע"י קול המוכיחים, וז"ל (בקיצור): "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים, יקשיב... ויקבל בלבו כל דברי התוכחות... והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול... ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיות עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להיזהר כאשר יזהירו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר, ומעת אשר קבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים..." עכ"ל.

עיין עוד שם שרבינו יונה הביא ראייה מהמכילתא (פ' בא יב, כח) דמתחילת פרק י"ב משה רבינו עומד בראש חודש ניסן בשנה שיצאנו ממצרים ומזהיר ומצווה את כל העם על כל מצוות החודש ("...בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית... והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו כל קהל... ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות... ואכלו את הבשר... ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור...") עד שמגיע לפסוק כח וז"ל: "ויילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו", וכתב רש"י וז"ל: "וכי כבר עשו? והלא מראש חודש נאמר להם? אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו" עכ"ל. הפשט הוא כמפורש בדברי רש"י שכיון שהיתה קבלה בלב נחשבת האי קבלה כעשיה. וכן יש להביא עוד ראייה מן המקרא דכתיב (שמות כח, י) "ועשו ארון עצי שטים" וגו', ועיין ברמב"ן שמביא מדרש רבה (שמות לד, ב) וז"ל: "מפני מה בכל הכלים כתוב ועשית ובארון כתיב ועשו ארון, אמר ר' יהודה בר' שלום אמר הקב"ה יבאו הכל ויתעסקו בארון שיזכו לתורה, והעסק שיתנדב כל אחד כלי זהב אחד לארון או יעזור לבצלאל עזר מעט או שיכונו לדבר", עכ"ל. אלמא רואים שעצם הכוונה דהיינו המחשבה יכולה להקנות לאדם זכויות בלי סוף.

מפני חשיבות העניין נביא עוד מקור להפליג על גודל עניין המחשבה. הסבא מקלם רבי שמחה זיסל זיו זצ"ל מבאר בחכמה ומוסר (ח"א, מאמר א) כמה גדולה המעלה של מדת נושא בעול עם חבירו (שזה אחד מקנייני התורה, ע"י פרקי אבות פ"ו) ושאי אפשר לבוא למעלה זו, רק אחרי שהתרגל הרבה באהבת חבירים במעשה "ובמחשבה", והנה המעשה גלוי כי חסד שבגוף זה דבר מוחשי וניכר ולכן ידוע, אבל המחשבה איננה גלויה לרוב בני אדם, וצריכים להוציא קול על גודל החיוב של נושא בעול עם חבירו במחשבה, להצטער בצרתו ולשמוח בשמחתו (ומסתמא ראוי לגלות לחברו מה שהוא שמח בשמחתו ומה שמצטער בצערו). המפתח להגיע למדה זו נלמד מהפסוק (שמות ב, יא) "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" וגו', ופירש רש"י "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם", וביאר הסבא מקלם שמשה רבינו הרגיל עצמו בציור, כאילו קרה לו זאת, ולכן הלך לראות, וכל כך הרגיל עצמו בציורים, עד שהרגיש בצערם כמו שהוא עצמו היה בצער הזה, וממילא נשא בעול עמהם, וכל זה אך ורק במחשבה.

כדי לקרב את הדברים אל הלב נדמה מצוות נושא בעול עם מצות פריקה וטעינה, דדומה הדבר לאחד הנושא משא על כתפו ועומד ליפול מפני כובד המשא ובא חברו ונוטל חלק על עצמו, כמו כן המרגיש בצער חברו, וכמו שזה מוריד מכובד המלאכה והמשקל כפשוטו, כך זה מוריד מעוצמת הצער בזה שהשרוי בצער רואה שחברו מצטער בצער, וכביכול צערו מתחלק בין השניים, שכמובן מוריד מכאבו, וזה חסד עצום, זה מקל על חברו, זה נותן לו אוויר, זה נותן לו הרבה פעמים חיים כי אחד מההרגשות הכי קשות זה לחשוב שהוא לבד בעולם, וכשרואה שאין הדבר כן, זה נותן לו חיים כפשוטו.

אם כבר הגענו לעניין של בין אדם לחבירו ודאגה לזולת נביא מה שכותב רבינו יונה (שע"ת ש"ג, יג) וז"ל: "ואמרו (סוכה מט ב) 'גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, שהצדקה לעניים וגמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים'. על כן אמרו (אבות ריש פרק א) 'על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים', והנה הצדקה בממונו וגמילות חסדים בין בגופו בין בממונו כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חברו אם דל ואם עשיר, וזאת מן החמורות ומן העקרים הנדרשים מן האדם שנאמר (מיכה ו, ח) 'הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד'", עכ"ל. דייק מדבריו שהדאגה על הזולת היא מן המצוות החמורות.

על הדאגה על הזולת יש להזכיר את המשנה במסכת אבות (פ"ד, כא): "רבי אליעזר הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם". יש לשאול מדוע דווקא מדות אלו מוציאין את האדם מן העולם? אולי אפשר לבאר ע"פ היסוד

וְהִירָאָה מִבֶּשֶׂר וְדָם מִבָּאָר בַּפִּסּוּק שֶׁזֶה בָּא מִצֵּד שְׂכָחָה בָּהּ יִתְבָּרֵךְ, וְכִמְאָמַר הַפֶּתוּב (יִשְׁעִיָּה נֹא יִב־יג) מִי אַתָּה וְתִירָאִי מֵאֲנוּשׁ יְמוֹת וּמִבֶּן אָדָם חָצִיר יִנְתֵּן וְתִשְׁכַּח ה' עֶשֶׂךְ [וְגו'] וְתִפְחַד תְּמִיד וְגו'. כִּי אִם הָיָה הָאָדָם מַעֲלָה בְּלִבּוֹ אֲשֶׁר כָּל הַנִּמְצָא בָּעוֹלָם הִכָּל מֵאֲתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְאִין בְּשׁוּם בְּרִיָּה

הַמּוֹבָא בַּהֲקַדְמַת נֶפֶשׁ הַחַיִּים שֶׁכֵּךְ הָיָה מוֹכִיחַ אֶת בְּנוֹ תְּמִיד וְז"ל: "כִּי לֹא לַעֲצֻמוֹ אָדָם נִבְרָא אֲלָא לַהוֹעִיל לְאַחֲרִינָא בְּכָל מָה שִׁימְצָא בְּכוֹחוֹ לַעֲשׂוֹת", עכ"ל. אוֹתוֹ הִיסוּד מוֹבָא בְּשׁוּ"ת לְהוֹרוֹת נֶתַן חֶלֶק ו (הַקְדָּמָה) וְז"ל "... כְּתַב הַחֲתֹם סוֹפֵר ז"ל (פ' בְּרֵאשִׁית), בִּקְרָא 'וְיִתְחַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת הָאֱלֹהִים וְאִינֵנוּ כִּי לֶקַח אוֹתוֹ אֱלֹהִים' כִּי חֲנוּךְ הַתְּחִלָּה וְהַתְּבוּדָה בְּחִדְרֵי חֲדָרִים וּפִירֵשׁ מִדְּרָכֵי הָעוֹלָם עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה מִלֵּאךְ אֶךְ אִין זֶה חֶפֶץ ה' יִתְבָּרֵךְ אֲלָא רְצוֹנוֹ לְהַתְּעַרֵּב בֵּין הַבְּרִיּוֹת וּלְהַשִּׁיב רַבִּים מֵעוֹן כְּאִבְרָהָם אֲבִינוּ כִּי לֹא בִּרְאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה לְמִלְאכֵי הַשֶּׁרֶת כִּי אִם לְבְנֵי אָדָם, וְאִזּוֹ אַחֵר גָּמַר מִלְּאֻכְתָּם וְתִיקוֹנָם אִזִּי נִשְׁמַתָּם לְמַעַל מִמִּלְאכֵי הַשֶּׁרֶת עֵינֵי שָׁם. וְכֵן כְּתַב בַּהֲקַדְמַת שׁו"ת חַת"ס (חֶלֶק יו"ד) כִּי אֲבְרָהָם אֲבִינוּ לֹא נִזְדַּכְךְ גּוֹפוֹ מִעַפְרֻרִיתוֹ כְּחֲנוּךְ אֶךְ לֹא מִצֵּד פְּחִיתוֹת וְחִסְרוֹן נֶפֶשׁוֹ, שֶׁאִם אֲבְרָהָם אֲבִינוּ הָיָה מִתְּבוּדָה מִחֲבֵרַת בְּנֵי אָדָם הִיָּה גַם הוּא מִתְּעַלָּה לְהִיּוֹת מִמִּלְאכֵי הַשֶּׁרֶת, וְאֲשֶׁר לֹא עָשָׂה כֵּן כִּי הַתְּבוּנָה כִּי לֹא בְּאֵלָה חֶפֶץ ה' שִׁישְׁלִים הָאָדָם אֶת נֶפֶשׁוֹ בְּלִבָּד וְאֵת אֲנָשִׁי דוֹרוֹ יִשְׁאִיר אַחֲרָיו תְּרֻבוֹת אֲנָשִׁים חֲטָאִים כִּי מִמָּה שֶׁקָּרָה לְדוֹרוֹ שֶׁל חֲנוּךְ וְדוֹר הַמְּבֹרָךְ הַנִּסְיוֹן הַזֶּה לִימְדוֹ יְכִי טוֹב לְאָדָם לְמַעַט בְּהַשְׁלֵמַת עֲצֻמוֹ לְמַעַן רַבּוֹת כְּבוֹד הַשִּׁי"ת וּלְהַרְבּוֹת עַבְדֵּיו וְיוֹדְעֵיו, עֵינֵי שָׁם דְּבָרִים מוֹפְלָאִים", עכ"ל.

נִמְצָאנוּ לְמִדֵּים שְׂדֵר יִסוּדֵי בָאָדָם שִׁיבְחִין בְּזוּלָתוֹ, וְזֶה חֶלֶק מִתְּכִלִּית בְּרִיַּאת הָאָדָם, וְאִם כֵּךְ אֲפֻשֶׁר לֹמַר שֶׁאָדָם הָדוּאָג אֶךְ וְרַק לַעֲצֻמוֹ וְאִינוּ רֹאֶה אֶת זוּלָתוֹ, הוּא מְנוּגָד לְתִכְלִית הַבְּרִיָּאָה. עֵתָה קָל לְהַסְבִּיר אֶת פֶּשֶׁט הַמִּשְׁנָה כִּי מִדּוֹת אֱלֹ; קְנָאָה, כְּבוֹד וְתַאֲוָה גּוֹרֵמוֹת לְאָדָם לְהַתְּבוּנָה אֶךְ וְרַק עַל עֲצֻמוֹ. הוּא בְּמִרְכּוֹ הַשִּׁיקוּלִים שְׁלוֹ, וּבְכָל דֵּבַר טוֹבָתוֹ וְרְצוֹנוֹ גּוֹבְרִים עַל כָּל חֲשַׁבוֹן אַחֵר. אָדָם כִּזֶּה רַחוּק מְאֹד מִתְּכִלִּית הַבְּרִיָּאָה. לִכֵּן אִמַּר הַתַּנָּא שְׁמִדּוֹת אֱלֹ מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם כְּפִשּׁוֹטוֹ כִּי הוּא חֵי בְּתִכְלִית שֶׁהֵיָא בְּדִיוֹק הַחֶפֶךְ מִהַתְּכִלִּית הָאֲמִיתִית וְלִכֵּן הוּא לֹא שִׁיךְ לְעוֹלָם שְׁלֹנוֹ.

מִפְּנֵי יִסוּדִיּוֹת הָעֵנִיין נִבְיָא מָה שֶׁכְּתוּב בְּסִפְרֵי אֹר יִחְזַקְאֵל (שִׁיחּוֹת אֱלֹל עַמִּי נֹ) וְז"ל בְּקִיצוֹר: "הַעֲצָה הִיעוּצָה לִיחִיד כְּדִי שִׁיַּצֵּא זִכָּאִי (בְּיוֹם הַדִּין), כֹּאֲשֶׁר יִשְׁתַּדֵּל לֹא לְהִיּוֹת נִפְרָד אֲלָא חֶלֶק מִן הַכֹּלל וְכו', וְמָה הוּא הִדְרֵךְ שְׁבוּ נַעֲשֶׂה הַיְחִיד חֶלֶק מִן הַכֹּלל וְכו', כֹּשְׁשֵׁאִיפְתּוֹ הוּא תִיקוֹן הַכֹּלל וּמִטִּיב הוּא לְאַחֲרִים וְדוּאָג וּמִשְׁתַּדֵּל לְתַקְנַת הָרַבִּים בֵּין בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבֵין בְּרוּחָנִיּוֹת וְכו', וּבִשְׁעַת שְׁתַּפִּילָתוֹ עֲבוּר כָּל הַכֹּלל יִשְׂרָאֵל, נַעֲשֶׂה לְגוֹף אֶחָד עִם הָרַבִּים, וְאִזִּי יֵשׁ תַּקּוּוֹה לְעַמּוּד בְּיוֹם הַדִּין", עכ"ל.

⁴ ז"ל הַמְצוּדוֹת דּוֹד עַל הַפִּסּוּק "תִּהְיֶה גְבוּרַתְכֶם": "הֵייתֶם מִתְּגַבְּרִים עַל הָאוֹיֵב בִּישִׁיבַת הַשֶּׁקֶט וּבְבִיטְחוֹן ה' מִבְּלִי עַמְלִי".

⁵ זֶה לִשׁוֹן הַפִּסּוּק: "אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מִנְחַמְכֶם מִי אֶת וְתִירָאִי מֵאֲנוּשׁ יְמוֹת וּמִבֶּן אָדָם חָצִיר יִנְתֵּן. וְתִשְׁכַּח ה' עֶשֶׂךְ נוֹטָה שְׁמִים וְיִסַּד אֶרֶץ וְתִפְחַד תְּמִיד כָּל הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמִּצִּיק כֹּאֲשֶׁר כּוֹן לְהַשְׁחִית, וְאִיָּה חֲמַת הַמִּצִּיק", וּפִירֵשׁ הַמְצוּדוֹת דּוֹד וְז"ל: "אֲנֹכִי אֲנֹכִי – כֹּאִילוֹ הַמָּקוֹם מְשִׁיב לֹמַר אֲנֹכִי הוּא הַמִּנְחָם אֶתְכֶם וְהֵם אִם כֵּן תִּנְחֹמִין שִׁישׁ בְּהֵם מִמֶּשׁ. מִי אֶת – ר"ל בֵּת צְדִיקִים כְּמוֹתֶךָ וּמִלֵּאָה זִכִּיּוֹת לְמָה תִּירָאִי מֵאֲנוּשׁ אֲשֶׁר סוֹפּוֹ לְמוֹת. חָצִיר יִנְתֵּן – אֲשֶׁר הוּא נֶתַן בְּעוֹלָם כְּחָצִיר הַזֶּה אֲשֶׁר יִמּוֹל וְיִבֵּשׁ וְהוּא כָּפֵל עֵינֵי בְּמִלּוֹת שׁוֹנוֹת. וְתִשְׁכַּח ה' עוֹשֶׂךְ – שִׁכַּחַת הַשְׁעֵנָה ה' הַמְּגַדֵּל וְהַמְּרוֹמֵם אוֹתְךָ, וְהַכֹּל שְׁלוֹ כִּי הוּא נוֹטָה שְׁמִים וְגו. וְתִפְחַד – בְּכָל עֵת תִּפְחַד מִפְּנֵי חֲמַת הָאוֹיֵב הַמִּצִּיק, כֹּאֲשֶׁר הַכֵּין מִחֲשַׁבּוֹת לְהַשְׁחִית. וְאִיָּה הַמִּצִּיק – רָצָה לֹמַר הֵלָא מִחַר בָּא וְאִינֵנוּ כִּי יְמוֹת לִשְׁחַת וְאִם כֵּן לְמָה שִׁכַּחַת הַשְׁעֵנָה הַמָּקוֹם וְתִפְחַד מִמֶּנּוּ.

⁶ ז"ל הַרְד"ק עַל הַפִּסּוּק "ה' לִי לֹא אִירָא": "הוֹאִיל וְה' עַמִּי לֹא אִירָא מִכָּל אֲשֶׁר יִרְצָה לַעֲשׂוֹת לִי אָדָם כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ כַּח וְיִכּוֹלֵת". מִפְּנֵי גוֹדֵל חֲשִׁיבוֹת הָעֵנִיין, בְּמִיּוֹחַד בְּזִמְנֵינוּ, נִבְיָא כֹּאֵן מָה שֶׁכְּתַב בְּסִפְרֵי פִּלָא יוֹעֵץ (עֶרֶךְ דָּאָגָה) וְז"ל: "וְעוֹד כָּלֵל אַחֵר שִׁיחֻשׁוֹב וְיִאֲמִין שֶׁאִין דְּבַר רַע יוֹרֵד מִן הַשְּׁמַיִם וְכָל דְּעַבְד רַחֲמָנָא, לְטַב עַבְד (בְּרִכּוֹת ס, ב), לְטוֹבַת הַנֶּפֶשׁ אוֹ לְטוֹבַת הַגּוֹף, וְכָל מָה שֶׁנִּרְאֶה לְעֵינֵינוּ שֶׁהוּא רַעָה, אֱלֻקִּים חֲשַׁבָה לְטוֹבָה, לְפַעֲמִים נִגְלָה לְאָדָם וְאֹמַר 'אוֹדֵךְ כִּי עֲנִיתָנִי וְתָהִי לִי לִישׁוּעָה' (תְּהִלִּים קִיח, כֹּא), וּלְפַעֲמִים נִשְׁאָר נִסְתֵּר שֶׁהִקְבִּ"ה רֹצֵה לִיסְרוֹ כְּדִי לְהַצִּיל... וְאִם כֵּן דָּאָגָה מִנֵּי! לְמָה זֶה דּוּמָה? לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיָּתָה לְמַלְכוּת וּבְחֲמַלַת הַמֶּלֶךְ עָלָיו נִתְרַצָּה בְּתֵת לוֹ קֶצֶת מְכוֹת עַל רַגְלָיו אוֹ בְּקַחַת קֶצֶת פְּרוּטוֹת שְׁבוּדָאִי יִקְבֵּל דִּינוֹ בְּשִׁמְחָה וְיוֹדָה וְיִשְׁבַּח לְמֶלֶךְ. כֵּן הִדְבַּר הַזֶּה שֶׁהָרִי אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (פְּסָחִים קִיח, א) 'אִמַּר רַב חֲסִידָא, מֵאִי דְכָתִיב הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב! הוֹדוּ לַה' שְׁגוּבָה חוֹבָתוֹ שֶׁל אָדָם בְּטוֹבָתוֹ, עֲשִׂיר בְּשׁוּרוֹ, וְאֵת עֲנִי בְּשִׁי, יְתוֹם בְּבִיצָתוֹ, אֱלִמְנָה בְּתִרְגּוּלָתָה' (עִי"ש בְּרַשְׁב"ם שְׁפִירֵשׁ: 'בְּטוֹבָתוֹ – בְּטוֹבָה שֶׁהִשְׁפִּיעַ לוֹ וְכו', עֲשִׂיר בְּשׁוּרוֹ עֲנִי בְּשִׁי – מִפְּסִידוֹ מִמּוֹן וּמִכֶּפֶר עַל גּוֹפוֹ' עכ"ל)... הֵא לְמָה זֶה דּוּמָה? לְמֶלֶךְ שֶׁאֹמַר לְבַעַל חוֹב שְׁלוֹ – כָּל הָעַם יוֹדְעִים שֶׁאָדָם חַיִּיב לְמֶלֶךְ בְּלִתִּי אֲפֻשֶׁר לְהִיּוֹת בְּטֵל אֲבֵל עָשָׂה זֹאתָ אֲפּוֹא, קָח לָךְ כִּיס זֶה שֶׁל זְהוּבִים וְשֵׁלֶם נִשִּׁיךְ שֶׁאֲתָה חַיִּיב לִי וְאֲתָה וּבִנְיָךְ תַּחֲיוּ בְּנוֹתֵר. הִישׁ חֵךְ מִתּוֹק מִזֶּה! כֵּן הִקְבִּ"ה גּוֹבָה חוֹבָתוֹ שֶׁל אָדָם בְּטוֹבָתוֹ וְכו'", עכ"ל. נִמְצָאנוּ לְמִדֵּים שֶׁאָדָם הַמִּלָּא בְּאִמּוֹנָה יִקַּל עָלָיו לְעַבּוֹר עַל כָּל הַקְּשִׁיִּים בְּזֶה שֶׁמַּעֲלָה עַל לְבוֹ שֶׁהִכָּל בְּהַשְׁגָּחָה, שֶׁאִפִּילוֹ כֹּאֲשֶׁר ה' נוֹטֵל מִמֶּנּוּ דְּבַר, לְמַעֲשֶׂה זֶה נִתְּנָה כִּי עִי"י נִטִּילָה זֶה מִתְּכַפְּרִים עוֹנוֹנוֹתָיו.

28

תוכן העניינים

סימן כה. בדין רבי יהודה מכשיר לקרא מגילה בקטן צד
סימן כו. בענין חטא בקטנותו והגדיל צו
סימן כז. בענין בינוני אם עשה תשובה צט

עניני יורה דעה

סימן כח. בענין ספק אכל חלב ספק לא אכל קה
סימן כט. בענין אין מבטלים איסור לכתחילה קט
סימן ל. בענין שילוח הקן קי
סימן לא. בענין לימוד תורה בלילה קיג
סימן לב. בענין ריבית קיז
סימן לג. בענין ריבית בש'קים מאוחרים קכו
סימן לד. בענין מכה אביו קל
סימן לה. בענין מצות ת"ת קלג
סימן לו. בענין אשה פטורה מלמול את בנה קלו

עניני אבן העזר

סימן לו. בענין פריה ורביה קמא
סימן לח. שמירת הברית קמה
סימן לט. בענין המקדש בשטר קמח
סימן מ. בענין מחזיר גרושתו קנא
סימן מא. בענין לא יוכל לשלחה כל ימיו קנג
סימן מב. בענין מנה אין כאן משכון אין כאן קנד
סימן מג. בענין מקדש חצי אשה קנז
סימן מד. בענין שתי בנותיו לשני בני בפרוטה קנט

עניני חושן משפט

סימן מה. העדאת עדים במקצת מחייבת שבועה קסג
סימן מו. בענין רובא וחזקה קסה
סימן מז. בענין גזל בחצי שיעור קסח
סימן מח. בענין השבת אבידה קעא

הקדמות ז
שם כללי מהגאון רבי משה מרדכי חדש זצ"ל -
בשם הרע"א מדוע צריך לצרור יא

עניני אורח חיים

הקדמות יז
סימן א. בענין מצוות ציצית יז
סימן ב. בענין ברכת התורה אחר הלימוד כ
סימן ג. כי שיש לו הרהורים האם יניח תפילין כג
סימן ד. בענין הקורא קריאת שמע בלא תפילין לא
סימן ה. בענין ברכת ברוך שכתב לו בעולמו לו
סימן ו. עוד בענין ברוך שכתב לו בעולמו לט
סימן ז. בענין ספק קרא קריאת שמע מב
סימן ח. בענין קריאת שמע בכל לשון או בלשה"ק מג
סימן ט. בענין קול באישה ערוה מו
סימן י. בענין הפסק בברכה נב
סימן יא. בענין מצוות צריכות כוונה נה
סימן יב. בענין פורץ גדר בזהוה רחום נט
סימן יג. בענין חשמל בשבת סג
סימן יד. בענין בורר סה
סימן טו. בענין פתיחת מקרר בשבת סז
סימן טז. בענין מלאכה שאין צריכה לגופא סח
סימן יז. בענין מלאכת הוצאה עא
סימן יח. בטעם תקנת חכמים בדיקת חמץ עד
סימן יט. בענין סיפור יציאת מצרים עז
סימן כ. בענין בלע מצה יצא עט
סימן כא. בענין ספירת העומר פא
סימן כב. מדוע אין ברכת שהחיינו על ספירת העומר פו
סימן כג. דין סוכה גזולה פז
סימן כד. בענין חנוכה צב

בס"ד

ד
אם חוצה ה
אמא ב
הבית איוני
אמר לא
האק הלש
באוק, לא
אמא
לא נצרכו
ולתקצרו
אמא
אמא
א

יוצא לאור

בסיוע קרן 'הדרת התורה' ירושלים
שע"י ישיבת 'היכלי התורה' - בארה"ק
Yeshivat HaTorah in Eretz Israel

(ע"ר) בית תלמוד לרבנים בישראל 580671675

נה יעקב - ירושלים

הארות והערות יתקבלו בברכה

טל 052-760-6027

כתובת העורך

רחוב הרב פרדס 3/ נה יעקב ירושלים.

©

כל הזכויות שמורות לעורך

תשפ"א - 2020

נדפס בארץ ישראל

על גר שאין בו חשש חילול שבת

לצורך עריכת הספר נעזרתי בפרויקט השו"ת

קטת
עיתון וציבור

050-412-452-4

✉ Kesetgraf@gmail.com

סימן ה

בענין ברכת ברוך שככה לו בעולמו

כתוב ברמב"ם הלכות ברכות פרק י' הלכה י"ג הרואה בריות נאות ומתוקנות ביותר ואילנות טובות מברך שככה לו בעולמו, והמקור הוא במסכת ברכות דף נ"ח: ראה בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו.

והשולחן ערוך מוסיף ואינו מברך עליהם אלא פעם ראשונה ולא יותר, לא עליהם ולא על אחרים, אא"כ היו נאים מהם.

וצ"ע מה המקור של השולחן ערוך שאינו מברך לא עליהם ולא על אחרים אלא א"כ היו נאים מהם האם גם הרואה את חברו לאחר שלושים יום שמברך שהחיינו לא יברך אלא א"כ השמחה היא יותר גדולה מהפעם הראשונה? ודאי שלא! א"כ מדוע בברכת שככה לו בעולמו זה שונה ומסביר החיי אדם בחלק א' כלל ס"ג סעיף א' וז"ל ונראה לי מה שאין אנו נוהגין לברך ברכה זו וכן שאין אנו מברכין על כושי וננס משום דאין מברכין אלא בפעם ראשון שהשינוי גדול עליו כדאיתא בש"ע סי' רכ"ה, וכבר כתב המ"א בשם רדב"ז גבי שהחיינו אם לא בירך באכילה הראשונה שוב אינו מברך, ונראה לי דהוא הדין בכל הברכות

דכמו דהתם הברכה היא על השמחה וכבר עברה, הוא הדין בכולם. וכיון שאנו רגילין תמיד בזה, אין לנו שינוי גדול: ולא זכיתי להבין טעמו שאומר וכיון שאנו רגילין תמיד בזה וכי אנחנו לא נתקלים בבריות נאות ביותר אדרבה מבואר בגיטין שהיו להם הרבה ילדים יפים ביותר ובכל זאת כתוב בברכות שמברכים על בריות נאות [מסכת גיטין דף נ"ח. בני ציון היקרים המסולאים בפז - מאי מסולאים בפז? אילימא דהוו מחפזי בפיזא, והאמרי דבי רבי שילא: תרתי מתקלי איסתרי פיזא נחות בעלמא, חדא ברומי וחדא בכולי עלמא! אלא שהיו מגנין את הפז ביופיין. מעיקרא, חשיבי דרומאי הוו נקטי בליונא דגושפנקא ומשמשי ערסייהו, מכאן ואילך מייתו בני ישראל ואסרי בכרעי דפורייהו ומשמשי] וכי בזמנם לא היו מברכים את הברכה הזו? והשער הציון בסימן רכ"ה אות ל"ג כתב, ולי נראה, משום דכונת הגמרא דוקא כשהם נאות ביותר, כדאיתא ברמב"ם פרק י' מהלכות ברכות, ומי יוכל לדקדק בזה:

ולא זכיתי להבין דבריו הרי בשביל זה נאמר, לא נתנה תורה למלאכי השרת, וגם צריך להבין איפה מרומז בגמ' שדוקא

עליהם ולא על אחרים, אא"כ היו נאים מהם. וצ"ע מה זה שונה מהרואה את חברו לאחר ל' יום שהשולחן ערוך לא אומר שמברך רק בפעם ראשונה ולפי מה שאמרנו בשם החי' אדם שאין מברך אלא כשיש שינוי גדול יהיה מובן שאחרי הפעם הראשונה אפי' אחרי ל' יום אין שינוי גדול אלא שצריך להבין כנ"ל מדוע דוקא בברוך שככה לו בעולמו צריך שינוי גדול ולא בשהחיינו וצ"ע.

ועוד צ"ע שהמ"ב בסקל"ג אומר דאפי' שמברכים על גוי ברוך שככה לו בעולמו אסור לומר כמה נאה גוי זה משום לא תחונם, וצ"ע דמי שמברך על גוי ברוך שככה לו בעולמו זה כמו שהוא אומר כמה נאה גוי זה והגמ' בע"ז כ. אומרת ורב אודוי הוא דקמודה וצ"ע וכי מותר לעבור על לא תחונם בשביל להודות לה' וי"ל שכשהוא מתכוון להודות לה' הוא לא נותן לגוי חן אלא לה' אבל לכאורה זה משחק מילים כי בעצם הוא נותן חן לגוי אלא שהוא עושה את זה בשביל להודות לה' ושמעתי מהרב הגאון רבי יוסף צוויג שהסיבה שאסור לתת חן לגוי היא מפני שהוא יכול ללמוד ממנו אבל כיון שהוא אומר את זה דרך הודאה להקב"ה הוא לא יבוא ללמוד ממנו.

ויש לדון האם אפשר לברך על בריה נאה שרואים בתמונה והמרא דאתרא הגר"צ ובר והרב הגאון רבי אלעזר ברקלי

ה' נאים ביותר מברכים וכי אדם שרואה ברי' שמתחדש משנה לשנה רואה שינוי גדול ובכל זאת מברכים והאם הרואה את הבר' לאחר ל' יום מברך שהחיינו זה רק אם לא שככה ביותר וא"ת אין הכי נמי, מדוע זה לא כתוב בשולחן ערוך? ובענין לא נתנה ה' למלאכי השרת, יעויין בספר עקידת יצחק יקרא שער ס"ז (פרשת אמור) הרביעית מה שהיא מכואר מהיות האנשים היותר נאים להיותם משיגים בכחות היולאניות הנתיבים להעמדת השגה והטעות בעיונים אחר לא יוכלו להמלט בשום צד ומאחר שבהסודות זה הקביעות שרצה בו האל ה' מקדוש החדש וקיבוע המועדים וקביעות רבים וחשובים קשים שאז"ל (שם כ"ט א) שנתקשה עליה משה עד שהצדיק באצבע וכו' כמו שכתבנו במקומו ורא"י שיסכים הש"י אל מה שיעלה ה' וימדיק חשוביהם לא אל הזולת כי ה' יורה תורה למלאכי השרת. וכמו שהוא יורה העביר על מדותיו להסכים אל טבע ה' וננין מציאותם כן חוייב שיחיה בזה העולם הנפלא. עכ"ל והגם שהעקדת יצחק נתיב על חכמים ואנחנו על המון עם כל אדם יצ"ע עניינו וצ"ע.

והנ"ל הלכות ברכת הפירות סימן כ"ח סעיף י' הרואה אילנות טובות וכו' אפילו עכו"ם או בהמה, אומר: אברהם שככה לו בעולמו; ואינו מברך אלא פעם ראשונה ולא יותר, לא

ל השמחה וכבר יזון שאנו רגילין גדול: ולא זכיתי ואנו רגילין תמיד בבריות נאות יטין שהיו להם ובכל זאת כתוב ייות נאות [מסכת יקרים המסולאים עז? אילימא דהוו י רבי שילא: תרתי זות בעלמא, חדא ! אלא שהיו מגנין יא, חשיבי דרומאי ושפנקא ומשמשי מייתו בני ישראל 'משמשי] וכי בזמנם ברכה הזו? והשער ל"ג כתב, ולי נראה, דוקא כשהם נאות י"ם פרק י' מהלכות ק בזה:

ריו הרי בשביל זה זורה למלאכי השרת. ז מרומז בגמ' שדוקא

סימן ב

בענין ברכת התורה אחר הלימוד

טען לאחריו שהרי יש ק"ו ממזון. הכלל הוא תמיד כשרוצים ללמוד ק"ו כשיש לכל צד חומרא צריך שיהיה איזה ראייה ממקום אחר לאחד הצדדים אחרת א"א ללמוד ק"ו, ורש"י הרגיש בזה ואומר שאינו טען לפניו, כלומר שלא מצינו לו מקרא מפורש לברך עליו היינו, אפי' אם יש ק"ו שצריך לברך כיון שלא מצינו מקרא מפורש לברך עליו זה נחשב קולא לגבי ברכת התורה שיש פסוק מפורש שצריך לברך לפניו, וכן להפך לגבי ברכת התורה לאחריה.

עוד יש לדון, בשביל מה צריך את הק"ו הזה הרי הגמ' בברכות (בפרק שישי) אומרת כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש. ובמסכת ברכות (לה ע"א) אשכחן לאחריו, לפניו מנין! הא לא קשיא, דאתיא בקל וחומר: כשהוא שבע מברך - כשהוא רעב לא כל שכן? ואומר תוס' שזה לא ק"ו גמור, [תוספות מסכת ברכות (לה ע"א) לפניו לכ"ש - לאו ק"ו הוא דאם כן תהא ברכה דלפניו מדאורייתא ולעיל פרק מי שמתו (כא ע"א) משמע גבי בעל קרי דלאו דאורייתא הוא ואפי' רבי יהודה לא פליג אלא משום דעשאן כהלכות דרך ארץ (שם כב ע"א)].

איתא במסכת ברכות (כא ע"א), אמר רב יהודה, מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה, שנאמר (דברים ח') "ואכלת ושבעת וברכת". מנין לברכת התורה לפניו מן התורה שנאמר, (דברים לב) "כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו". אמר רבי יוחנן, למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר, וברכת המזון לפניו מן ברכת התורה מקל וחומר; ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר: ומה מזון שאין טען לפניו - טען לאחריו, תורה שטעונה לפניו - אינו דין שטעונה לאחריה; וברכת המזון לפניו מן ברכת התורה מקל וחומר: ומה תורה שאין טעונה לאחריה - טעונה לפניו, מזון שהוא טען לאחריו - אינו דין שיהא טען לפניו.

וצ"ע איך אפשר לעשות ק"ו, הרי ברגע שרוצים ללמוד ומה מזון שאין טען לפניו טען לאחריו אומרים מי אמר שמזון אין טען לפניו, הרי יש ק"ו הפוך, שמזון כן טען לפניו ומה ברכת התורה שלא טען לאחריו טען לפניו מזון שטען לאחריו ק"ו שטען לפניו, וכן להפך כשבאים ללמוד שמזון טען לפניו מק"ו מברכת התורה שלא טען לאחריו אומרים אולי ברכת התורה כן